

Motion till riksdagen 2020/21:2943

av Magnus Ek m.fl. (C)

Nordiskt samarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetet för att göra Norden till den mest integrerade och klimatsmarta regionen i världen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av hur gränshinder bättre kan motverkas och hur stängandet av gränser i Norden kan förhindras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat nordiskt samarbete kring kollektivtrafik, fossilfritt flyg och gemensamma biljettsystem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat nordiskt samarbete för att hantera framtida kriser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensam medicinsk krisberedskap i Norden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nordiska samarbetet kring energifrågor och forskning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att belysa hur gränshindersproblematik drabbar jämställdheten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bl.a. samarbete kring vård i gränsområden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det nära och institutionaliserade samarbetet mellan de nordiska länderna inleddes formellt sett med bildandet av Nordiska rådet 1952. Tio år senare tydliggjordes samarbetsformerna genom antagandet av rådets ”grundlag” Helsingforsavtalet som fick sin nuvarande vid en revidering 1995. Rådet är samarbetsorgan för de nordiska parlamenten i medlemsländerna och de till samarbetet knutna självstyrelseområdena.

1971 bildades sedan Nordiska ministerrådet som sedan dess utgör samarbetsorgan för de nordiska regeringarna.

Det samarbete som bedrivs inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet är betydelsefullt för de nordiska länderna och Norden som region. Samarbetet ger de nordiska länderna en starkare röst i världen. Det gör oss mer konkurrenskraftiga. Och det ger oss fler verktyg för att hantera utmaningar och kriser. Men samarbetet är också av central betydelse för de nordiska ländernas medborgare. Genom samarbetet har banden mellan de nordiska länderna blivit starka, och den fria rörlighet som är en av hörnstenarna i det nordiska samarbetet behöver värnas. Norden behöver mer av samarbete, inte mindre.

Opinionsmätningar har visat att de nordiska medborgarna har en stark tilltro och tillit till det nordiska samarbetet. Ska det förtroendet bestå och förtjänas, måste samarbetet utvecklas. Norden och Nordiska rådet kan inte nöja sig med att vara stolta över det som åstadkommit, eller med det samarbete vi har i dag. Vi måste tillsammans aktivt arbeta för ett starkare, bättre och mer handlingskraftigt samarbete imorgon.

Den pandemi och den kris vi nu går igenom har blottlagt stora brister när det gäller de nordiska ländernas förmåga till handgripligt samarbete vid allvarliga händelser. Inför framtiden finns ett starkt behov av att vitalisera och utveckla det nordiska samarbetet. Att gränser mellan våra länder under senare år stängts är ett svaghetstecken och något som måste undvikas i framtiden. Den nordiska integrationen måste fortgå för att Norden ska stå starkare som region, och för att öka de nordiska ländernas konkurrenskraft. Under 2019 enades Nordiska ministerrådet om visionen om att Norden ska vara den mest integrerade och klimatsmarta regionen i världen år 2030. Det är vision som förpliktigar. Såväl Nordiska ministerrådet som Nordiska rådet och de enskilda medlemsländerna måste aktivt bidra till att dessa målsättningar kan bli verklighet.

Det finns en rad områden där de nordiska länderna skulle tjäna på ett bättre fungerande samarbete. Exempelvis på det civilrättsliga området där möjligheten att leva och verka i hela Norden kan underlättas genom att länderna närmar sig varandra. Men frågor som rör trygghet, välfärd, kultur och utbildning är också viktiga delar i att knyta våra länder närmare varandra. På nästan varje politikområde finns frågor där det finns gemensam nordisk nytta med dialog och samarbete. Och i en rad frågor behöver samarbetet bli mer handgripligt än så.

Ett Norden utan gränshinder

Nordens kanske största tillgång är den fria rörligheten och passfriheten. På senare år har vi sett hur denna utmanats gång på gång. Under senare år har gränserna mellan de nordiska länderna flera gånger och på flera håll varit så gott som stängda. Vi har också sett att nya gränshinder uppstått. På flera områden utmanas därmed kärnan i den nordiska grundlagen Helsingforsavtalet. Därför bör en samnordisk utredning tillsättas som utvärderar hur gränshinder bättre kan motverkas och hur stängandet av gränser i Norden kan förhindras. Denna bör innefatta Gränshinderrådets roll och om ytterligare krav bör ställas för att upprätthålla den fria rörligheten i Norden.

En diskussion behöver också inledas kring Helsingforsavtalets ställning och om uppenbara brott mot Helsingforsavtalet bör kunna överprövas eller leda till konsekvenser. I grunden handlar det om de nordiska medborgarnas möjlighet att ta tillvara de rättigheter som samarbetet mellan länderna innebär. Vidare bör det arbete som nu genomförs för att stärka samarbetet på det säkerhetspolitiska området vägas in

för att eventuellt leda till justeringar i Helsingforsavtalet som säkerställer Nordens möjligheter att agera gemensamt i krissituationer.

För att människor fullt ut ska kunna dra nytta av den fria rörligheten inom Norden är det centralt att transporter och kommunikationer fungerar på ett tillfredsställande sätt. Den moderna tekniken möjliggör en övergång mot gemensamma biljettsystem inom kollektivtrafiken, något som bör vara en strävan. Vi vill också se ett ökat samarbete kring utbyggnad av kollektivtrafik i olika former, liksom sammanhållna järnvägsstråk. Vidare bör Norden vara ledande när det gäller fossilfritt flyg. Flera av de nordiska länderna har redan höga ambitioner när det gäller fossilfritt resande och detta bör tas tillvara och utvecklas även med gemensamma ansträngningar.

Ökat samarbete för att hantera framtida kriser

Många av de områden där de nordiska länderna behöver stärka sitt samarbete skulle våra länder ha nytta av varje dag. Men de skulle också vara av mycket stor betydelse om vi ställs inför nya kriser och utmaningar. Det handlar både om klimatfrågan, säkerhetspolitiska kriser, hälsorisker och mycket annat.

Erfarenheterna av covid-19-pandemin visar tydligt att den gemensamma nordiska krisberedskapen behöver stärkas. När länder oberoende av varandra på olika grunder stängde gränser ledde det till både förvirring, och på vissa håll också till att krisen i bredare bemärkelse förvärrades. Inom Norden behövs operativa strategier för hur allvarliga samhällshändelser som drabbar Norden som helhet kan mötas. När det gäller just förmågan att hantera kriser finns för få funktioner på plats inom ramen för det nordiska samarbetet. Därför är det viktigt att den utvärdering som görs efter corona-krisen inte enbart ägnar sig åt rena krisberedskapsfrågor eller hälsopolitik utan också analyserar hur Norden bättre kan samarbeta på andra områden, exempelvis för att mota ekonomiska kriser och kraftigt stigande arbetslöshet till följd av omvälvande händelser.

Ett exempel på hur de nordiska länderna genom gemensam arbetsmarknadspolitik kan stärka sitt samarbete kan vara att bygga upp gemensamma personalpooler inom samhällsviktiga områden. Detta kräver mer harmonisering av regelverk. I sammanhanget är det också viktigt att arbetet för att se till att nordiska medborgare har grundläggande kunskaper i nordiska språk säkerställs så att man har möjlighet att verka i grannländerna. Andra exempel på områden där samarbete kan minska sårbarheten inför framtida kriser är exempelvis energiområdet och frågor som gäller livsmedelsförsörjning.

Sedan den så kallade Stoltenbergrapporten (Nordisk samarbete om utrikes- och säkerhetspolitik) presenterades 2009 har försök gjorts att stärka samarbetet kring utrikespolitik, säkerhetspolitik och beredskapsfrågor. 2019 publicerades en utvärdering av detta arbete som visade att även om insatser gjorts har inget av de förslag som togs upp i Stoltenbergrapporten genomförts fullt ut genom de nordiska ländernas egna insatser. Därför har arbetet med en andra ”Stoltenbergrapport” inletts, och under 2019 antog Nordiska rådets session en strategi för samhällssäkerhet. Båda dessa processer visar sig nu vara mycket angelägna för att tidigare misstag inte ska återupprepas. Det är av största vikt att regeringen tillsammans med regeringarna i de övriga nordiska länderna och självstyrelseområdena agerar och för detta arbete framåt.

Gemensam medicinsk krisberedskap

Den pandemi som världen just genomligger påverkar alla delar av samhället. Trots att mått och steg har tagits för att stärka den nordiska krisberedskapen är det tydligt att fler insatser behövs. I dag utgör den nationella lagstiftningen kring läkemedel och sjukvårdsmaterial ofta ett hinder för att de nordiska länderna ska kunna utbyta läkemedel eller material med varandra i en pågående kris. De nordiska socialministrarna beslutade 2017 att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för informations- och erfarenhetsutbyte om pris och subventioner på läkemedelsområdet, men ett gemensamt beredskapslager har inte etablerats.

De nordiska regeringarna måste dra lärdom av erfarenheterna av det nya coronavirusets härjningar. Att gränser mellan de nordiska länderna nu har stängts är inte ett tecken på tillräcklig beredskap, tvärtom. De gränshinder som återuppstått under pandemin och hanteringen av dessa har väckt många nya frågor för krishanteringen.

Den bristande samordningen i de nordiska ländernas insatser för att hantera smittspridning och vårdens behov ställer krav på åtgärder. En utvärdering av de nordiska ländernas åtgärder måste genomföras. Kopplat till pandemin anser Centerpartiet också att initiativ måste tas till en förbättrad nordisk strategi för en gemensam medicinsk krisberedskap. Inom ramen för en sådan strategi bör förslag tas fram kring hur samordning av läkemedel och sjukvårdsmaterial mellan nordiska länder vid kris kan möjliggöras. Det kan exempelvis handla om att underlätta utbyte av materiel eller läkemedel. Vi vill också undersöka möjligheten att samordna upphandlingar av vaccin eller andra viktiga läkemedel. Eftersom den nordiska marknaden är större än den svenska kan det finnas stora fördelar med ett sådant system. Vidare finns skäl att lägga grunden för en digitaliserad realtidsinventering av förekomsten av kritiska/ovanliga medicinska produkter på sjukhus i apotek etcetera. Detta för att minska behoven av att bygga upp lager. För vissa produkter kan det dock finnas skäl att överväga gemensamma lager.

Stärkt samarbete kring energi och forskning

Det finns en lång rad områden där ökat samarbete mellan Nordens länder skulle kunna leda till gemensam nordisk nytta. Energifrågorna har pekats ut som ett område där det finns stora vinster med ett utökat nordiskt samarbete; både med avseende på förutsättningarna att hantera klimatställningen och för att åstadkomma en tryggare energiförsörjning. En rad förslag på detta område presenterades i rapporten *Nordic Energy Co-operation: Strong today – stronger tomorrow* (2017). Huvuddragen i den rapporten bör genomföras i så snabb takt som möjligt.

Ett ökat samarbete kring forskning och högre utbildning som också ligger i linje med ovan nämnda rapport kan också stärka den nordiska arbetsmarknaden och leda till att vår del i världen blir mer attraktiv för studenter. Det skulle vara ett led i att minska gränshindren och öka rörligheten. Som ett led i det bör också de forskningsinstitutioner som finns under det nordiska samarbetets paraply på sikt knytas samman och ges möjlighet att bli ett samnordiskt nätverksuniversitet.

Norden – en föregångare i jämställdhetsfrågor

Norden som helhet, och de nordiska länderna var för sig, har på flera områden länge varit drivande i jämställdhetsfrågor. Sedan mer än 40 år arbetar de nordiska länderna tillsammans för att öka jämställdheten på alla områden i samhället. Detta är dock inget skäl att luta sig tillbaka eller tro att arbetet är klart. Tvärtom.

Jämställdhet mellan könen är en av grunderna till att den nordiska modellen blivit så framgångsrik, och till att Norden på många sätt står sig starkt i internationella jämförelser. Det arbete som bedrivits och de erfarenheter vi gemensamt har är något vi kan, bör och ska dela med oss till andra länder och samarbetsorganisationer. Så kan Norden bidra till jämställdhet inte bara i vår region utan också i andra delar av världen. Till stöd för detta finns exempelvis samnordisk statistik som kan användas och förklara våra erfarenheter och den utveckling i jämställdhetsfrågorna som Norden genomgått. Att fortsatt mäta och förklara jämställdhetspolitikens effekter och resultat är viktigt och ett arbete som bör fortsätta.

Samtidigt ser vi hur den gränshindersproblematik som tagits upp i den här motionen också drabbar jämställdheten. Medan verksamheter i mansdominerade yrken ges undantag försvåras arbetspendling för kvinnodominerade yrken. Detta är allvarligt och behöver belysas.

I gränsregioner, exempelvis mellan Sverige och Norge, föreligger behov av akututryckningar med ambulans eller helikopter över landsgränserna. Det så kallade medikolegala gränshindret innebär att norsk ambulanspersonal i helikoptrar och vägambulanser avkrävs svensk yrkeslegitimation om de ska kunna utföra akuta vårduppdrag på svenskt territorium. Helikopterförarna är få och lyckas söka legitimation men processen beskrivs som mycket tidskrävande och administrativt betungande. Norska ambulansförare utgör en mycket större yrkesgrupp där processen för en svensk yrkeslegitimation är ännu mer oöverstiglig. Ansvarig svensk myndighet i detta fall är Socialstyrelsen. Ett annat exempel på där det gränsöverskridande samarbetet kan stärkas för att öka kvaliteten och tryggheten är inom mödravården.

Magnus Ek (C)

Linda Modig (C)

Daniel Bäckström (C)

Annika Qarlsson (C)

Lars Thomsson (C)

Ola Johansson (C)

Kerstin Lundgren (C)

Mikael Larsson (C)